

Eén belangrijk punt met betrekking tot de radio-uitzendingen en de luchtpamfletten die van de Nederlands-Indische autoriteiten uitgingen, verdient nog bijzondere aandacht: wat werd er in gezegd over al die vooraanstaande Indonesiërs die onder de Japanners nieuwe, soms hoge functies aanvaardden dan wel propaganda maakten voor de Japanse zaak?

Het lijkt ons de moeite waard, alle gegevens die terzake beschikbaar zijn, in hun chronologische volgorde op te nemen. Bijna alle zijn van der Plas afkomstig. Hij immers speelde in dit complex een centrale rol: juist hij, die zoveel jaren met Dewantoro was opgetrokken, had een kennis van de vooraanstaande figuren aan Indonesische zijde die groter was dan van wie ook en was voorts de enige hoge Nederlandse autoriteit die de opgevangen teksten van in het Indonesisch omgeroepen berichten, commentaren en toespraken zelf las, ja spelde – personen als van Hoogstraten en Smits hadden daar geen tijd voor en beschikten ook niet over de kennis van de op Java gesproken talen welke van der Plas zich eigen had gemaakt, terwijl van Mook, die die talen ook goed beheerste, teveel andere werkzaamheden had om zich dagelijks in de luisterrapporten van de *Nigis* te verdiepen. Trouwens: die teksten werden niet naar Londen of Washington opgezonden, waar van Mook telkens vele maanden werkzaam was. Daar kwam dan nog bij dat de schaarse personen die uit Indië ontsnapten, van begin '43 af door van der Plas werden verhoord – zeker, die werden óók verhoord door de *Nefis* maar de belangstelling van militairen als Salm en Spoor was anders gericht dan die van van der Plas.

Laat ons dan beginnen in september '42, toen van der Plas in Amerika was. Hij schreef er in die maand een in het Engels gesteld overzicht: '*The development of nationalism in the Netherlands East Indies*'¹: de tekst van een voordracht die hij in december op de conferentie van het *Institute of Pacific Relations* zou houden. Wij citeren:

*'The strength of the underground action organised by the Indonesians in collaboration with the Dutch will become apparent during our counter-offensive. The repeated Japanese broadcasts announcing the shooting of Indonesians and Dutchmen for underground activities illustrate its importance and also that a united front is still maintained.'*²

'*The people*', zo schreef hij verder, '*have almost everywhere been positively*'

¹ Exemplaar in a.v., B 13. ² Van der Plas: '*The development of nationalism in the Netherlands East Indies*', p. 33.